

## ASHOT AGHASI MELKONYAN

Ashot Melkonyan was born in Akhalkalaki, 1961, in the family of honoured journalist Aghasi Harutyun Melkonyan. In 1977 he left N4 school after Derenik Demirchyan in Akhalkalaki with a gold medal.



In 1971-1976 he studied at Akhalkalaki musical school, and in 1977 he entered the Faculty of History of Yerevan State University which he graduated from with honors in 1982, in 1982-1985 he was a post-graduate student at the Chair of Armenian History of the same University. In 1989 A. Melkonyan defended a thesis for the degree of Candidate of Sciences entitled “The

Armenian Population of Erzrum Province of Western Armenia at the First Three Decades of the 19<sup>th</sup> Century”.

In October 1986 A. Melkonyan started working at the Institute of History of the RA National Academy of Sciences firstly as a laboratory assistant then as a researcher, scientific secretary and Deputy Director for Scientific Issues. In 2002 he defended a thesis for the degree of Doctor of Sciences entitled “Javakhk in the 19<sup>th</sup> Century and the First Quarter of the 20<sup>th</sup> Century”. Since July 2002 A. Melkonyan has been the Director of the Institute of History of the RA National Academy of Sciences, in 2004 he got the scientific title of a professor. On December 15, 2006 he was elected as a NAS RA Corresponding Member and on December 27, 2014 as an Academician.

The main issues of Western Armenia, Armenian Question, Armenian Genocide, history of Javakhk, Armenian-Georgian relations, historical demography of Armenia are within the scope of scientific interests of A. Melkonyan. He has authored over 15 books and more than 400 scientific articles. 14 theses for the degree of Candidate of Sciences has been defended under his supervision devoted to the topics of historical demography of Armenia and the Genocide. He has edited a series of scientific works.

A. Melkonyan is heading the Scientific Council of the NAS RA Institute of History and the 004 Professional Council of Armenian History, is a member of the Editorial Board of YSU Council, Scientific Councils of the Faculty of History, NAS RA Institute of Oriental Studies, History Museum of Yerevan City and several scientific journals (“Historical-Philological Journal”, “Herald of Social Sciences”, “Journal of Armenian Studies”, “Herald of Humanitarian and Legal Sciences (Stavropol, North-Caucasian Federal University)”, “Kantegh”, “Journal of Armenian Archives”).

For his outstanding achievements in the field of historical science by the Decree issued as of October 8, 2003 by the RA President, A. Melkonyan was awarded with “Movses Khorenatsi” medal and in 2005 – by the Decree of the RA Prime Minister with a medal for his active participation in the events dedicated to the 90<sup>th</sup> Anniversary of Armenian Genocide. In August 2009, A. Melkonyan was awarded the title of Honoured Citizen of Akhalkalaki, in 2015 he received “Argisht the First” medal of Yerevan Municipality. On February 19, 2018 he was awarded with “Vachagan the Pious” medal by the President of the Artsakh Republic.

## LIST OF PUBLICATIONS, THEIR REFERENCES, INTERVIEWS

### PUBLICATIONS

(monographs, articles published in encyclopedias, scientific journals and papers)

#### 1986

1. Երգումի նահանգի Երզնկա գավառի ազգաբնակչությունը 19-րդ դ. 1-ին երեսնամյակին, ՀՀ ԳԱ ՊԻ Երիտասարդ գիտաշխատողների 20-րդ նստաշրջանի գեկուցումների թեզիսներ (3-5 նոյեմբեր, 1986), Ե., 1986, էջ 16-18:
2. Տրապիզոն, Յայլական սովետական հանրագիտարան (ՀՍՐ), հ. 12, Ե., 1986, էջ 87:
3. Օրդուի գավառ, ՀՍՐ, հ. 12, էջ 592-593:

#### 1987

4. Երգումի (Կարինի) նահանգի ազգաբնակչության տեղաշարժերը 16-18-րդ դարերում, ՀՀ ԳԱ ՊԻ Երիտասարդ գիտաշխատողների 21-րդ նստաշրջանի գեկուցումների թեզիսներ (9-11 դեկտեմբեր, 1987), Ե., 1987, էջ 10-12:

#### 1988

5. Ազգաբնակչության տեղաշարժերը Երգումի նահանգի Բայազետ, Դիարին, Խամուր և Ալաշկերտ գավառներում 19-րդ դ. առաջին երեսնամյակին, Լրաբեր հասարակական գիտությունների (ԼՀԳ), 1988, թիվ 5, էջ 13-24:
6. Եթնիկական տեղաշարժերը Երգումի նահանգում 19-րդ դ. առաջին տասնամյակներին, ՀՀ ԳԱ ՊԻ Երիտասարդ գիտնականների 8-րդ կոնֆերանսի թեզիսներ (19-21 ապրիլ, 1988), Ե., 1988, էջ 51-53:

#### 1989

7. Армянское население области Эрзурум Западной Армении в первое тридцатилетие XIX века (историко-демографическое исследование), автореферат диссертации на соискание ученой степ. канд. ист. наук, Е., 1989, 18 с.

#### 1990

8. Ախալցխա Յայլական համառոտ հանրագիտարան, (ՀՀՀ) հ. 1, Ե., 1990, էջ 98:
9. Ախալցխայի շրջան (ՀՀՀ) հ. 1, էջ 99:
10. Ախալքալաք (ՀՀՀ) հ. 1, էջ 99-100:
11. Ախալքալաքի շրջան (ՀՀՀ) հ. 1, էջ 100:
12. Կարծիքներ (Գիտության զարգացման հեռանկարների մասին), Միտք, Ե., 1990, 6 (9) դեկտեմբերի, էջ 1:

#### 1991

13. Абелян Погос, Армянский вопрос, энциклопедия, Е., 1991, с. 7.
14. Алашкерт, Армянский вопрос, с. 19.
15. Амасия, Армянский вопрос, с. 22-23.
16. Арабкир, Армянский вопрос, с. 28-29.
17. Аракс, Армянский вопрос, с. 30.
18. Ардаган, Армянский вопрос, с. 31.
19. Ардин, Армянский вопрос, с. 31-32.
20. Ахалкалак, Армянский вопрос, с. 67.
21. Ахалцихе, Армянский вопрос, с. 67-68.
22. Баберд, Армянский вопрос, с. 70-71.
23. Басен, Армянский вопрос, с. 74.
24. Баязет, Армянский вопрос, с. 101.

25. Вилайет, Армянский вопрос, с. 67-68.
26. Гегамян Егише, Армянский вопрос, с. 109-110.
27. Держан, Армянский вопрос, с. 161.
28. Евфрат, Армянский вопрос, с. 171.
29. Ерзника, Армянский вопрос, с. 173.
30. Каракилиса, Армянский вопрос, с. 191.
31. Карс, Армянский вопрос, с. 193.
32. Карсская область, Армянский вопрос, с. 194-195.
33. Кеги, Армянский вопрос, с. 197-198.
34. Кесария, Армянский вопрос, с. 200-201.
35. Малатия, Армянский вопрос, с. 219-220.
36. Олти, Армянский вопрос, с. 252.
37. Самсун, Армянский вопрос, с. 287-288.
38. 38. Себастийский вилайет, Армянский вопрос, с. 295-296.
39. Себастия, Армянский вопрос, с. 296.
40. Спер, Армянский вопрос, с. 306.
41. Сурмалу, Армянский вопрос, с. 308.
42. Ташян Акобос, Армянский вопрос, с. 311.
43. Тортум, Армянский вопрос, с. 315.
44. Трапезунд, Армянский вопрос, с. 315-316.
45. Трапезундский вилайет, Армянский вопрос, с. 317.
46. Хнус, Армянский вопрос, энциклопедия, с. 332.
47. Шапин-Гарахисар, Армянский вопрос, с. 340.
48. Эрзрум, Армянский вопрос, с. 344-345.
49. Эрзрумский вилайет, Армянский вопрос, с. 344-345.
50. Տեղապահութեան պատմութիւնից, Ազատամարտ, Ե., 1991, 24 ապրիլ, էջ 4, 5, 9:
51. Գետաշենցիները Խանասորի արշաւանքում, Ազատամարտ, Ե., 1991, 29 յունիսի, էջ 2:
- 1992**
52. Զավախիքի գողգոթան, «Ազատամարտ», 1992, 24 ապրիլ:
53. Գետաշենցիները Խանասորի արշաւանքում, Ալիք, Թեհրան, 1992, 29 հունիս, էջ 2-3 և 2004, 25 հուլիս, էջ 1-3:
- 1993**
54. Karavayar / Kelpachar/ , Tierra de piedras para molinos, Armenia, Buenos Aires, jueves 24 de junio de 1993, էջ 5-8:
55. Յայկական Քարվաճառ Եւ Աղահեճք գաւառները պատմութեան մէջ, Դրոշակ, Աթենք, 1993, 4 նոյեմբեր – 17 նոյեմբեր, թիվ 15, էջ 23-29:
56. Քարտեզի մեր գույները, Յայաստան, Ե., 1993, 4 մայիսի, թիվ 46, էջ 2, 5 մայիսի, թիվ 47, էջ 3:
57. Քելբաջարի և Լաչինի պատմությունից, Յայրենիքի ձայն, Ե., 1993, 28 մայիս, էջ 6, 15 հունիս, էջ 6:
- 1994**
58. Էրգում. Էրգումի նահանգի հայ ազգարնակչությունը 19-րդ դարի առաջին երեսնամյակին (պատմաժողովրդա գրական ուսումնասիրություն), Ե., 1994:
59. 1918 թ. մայիսեան հերոսամարտերը Եւ դրանց նախորդող դեպքերը, Ազատամարտ, 1994, 27 մայիսի-2 յունիսի, թիւ 21, էջ 6:

## 1995

60. Եղեռնի քաղաքականության ձևավորման ակունքները (15-րդ դարի վերջ – 1915 թ.), (պատմաժողովրդագրական ակնարկ Էրզրումի նահանգի օրինակով), Յայոց ցեղասպանություն. պատճառներ և դասեր, հոդվածների ժողովածու, մաս 1, Ե., 1995, էջ 37-59:
61. Զավախք. պատմական ակնարկ, Իրան-նամե, 1995, թիվ 6, 1996, թիվ 1, էջ 14-19:
62. Էրզրում (Կարին) քաղաք (ՀՀՀ), հ. 2, Ե., 1995, էջ 238-239:
63. Էրզրումի նահանգ (ՀՀՀ), հ. 2, էջ 239-243:
64. Բարձրարժեք ժողովածու հայկական հարցի և հայոց ցաղասպանության մասին, Յայստանի Յանրապետություն, 1995, 23 ապրիլ, էջ 41:

## 1996

65. Աբեյսան Պողոս, Յայկական հարց, հանրագիտարան, Ե., 1996, էջ 7:
66. Ալաշկերտ, Յայկական հարց, Ե., 1996, էջ 20:
67. Ախալցխա, Յայկական հարց, էջ 24:
68. Ախալքալաք, Յայկական հարց, էջ 25:
69. Ամասիա, Յայկական հարց, էջ 29-30:
70. Արարկիր, Յայկական հարց, էջ 51-52:
71. «Արաքս», Յայկական հարց, էջ 53:
72. Արդահան, Յայկական հարց, էջ 54:
73. Արդվին, Յայկական հարց, էջ 54-55:
74. Բաբերդ, Յայկական հարց, էջ 70-71:
75. Բայազետ, Յայկական հարց, էջ 76:
76. Բասեն, Յայկական հարց, էջ 78:
77. Գեղամյան Եղիշե, Յայկական հարց, էջ 98:
78. Ղերջան, Յայկական հարց, էջ 113:
79. Երզնկա, Յայկական հարց, էջ 122:
80. Եփրատ, Յայկական հարց, էջ 126-127:
81. Էրզրում, Յայկական հարց, էջ 134-136:
82. Էրզրումի նահանգ, Յայկական հարց, էջ 136-137:
83. Թորթում, Յայկական հարց, էջ 141:
84. Խնուս, Յայկական հարց, էջ 170:
85. Կարաքիլիսա, Յայկական հարց, էջ 177-178:
86. Կարս, Յայկական հարց, էջ 178-179:
87. Կարսի մարզ, Յայկական հարց, էջ 180-181:
88. Կեսարիա, Յայկական հարց, էջ 182-183:
89. Մալաթիա, Յայկական հարց, էջ 293-294:
90. Շապին Գարահիսար, Յայկական հարց, էջ 363-364:
91. Սամսուն, Յայկական հարց, էջ 397:
92. Սեբաստիա, Յայկական հարց, էջ 407:
93. Սեբաստիայի նահանգ, Յայկական հարց, էջ 407-408:
94. Սպեր, Յայկական հարց, էջ 420:
95. Սուրմալու, Յայկական հարց, էջ 422:
96. Տաշչյան Յակոբոս, Յայկական հարց, էջ 439:
97. Տրապիզոն, Յայկական հարց, էջ 442-443:
98. Տրապիզոնի նահանգ, Յայկական հարց, էջ 444-445:
99. Քըղի, Յայկական հարց, էջ 460:
100. Օլբի Յայկական հարց, էջ 463:

## 1997

101. Երկրից է սկսվում Երգիրը. Ուղևորության դասերը, 02, Ե., 1997, 25 սեպտեմբեր, թիվ 38, էջ 11:

## 1998

102. Հայոց պատմություն, ուսումնական ձեռնարկ, Ե., 1998:
103. Զաւախքը իին եւ միջին դարերում, Հանդէս ամսօրեայ, 1998, թիւ 1-12, էջ 325-344:
104. Եղեռնի քաղաքականության ձևավորման ակունքները (15-րդ դարի վերջ – 1915 թ.), (պատմաժողովրագրական ակնարկ Երգումի նահանգի օրինակով), (նույն հոդվածի վերահատարակված տարբերակը), Հայոց ցեղասպանությունը. ուսումնասիրություններ, Ե., 2001, էջ 35-55:
105. Ժողովրդագրական տեղաշարժերը Զավախքում և Ախալցխայի գավառում 19-րդ դարի առաջին քառորդին, Իրան-նամե, 1998, թիվ 1-2-3, էջ 12-16:
106. Զավախքի իիմնահարցը, ԼՀԳ, 1998, թիվ 3, էջ 17- 32:
107. Արևմտահայ տեղաշարժերը և ռուսական քաղաքականությունը 19-րդ դարի առաջին քառորդին, «Հայ-ռուսական հարաբերությունների պատմության հարցեր (նյութերի ժողովածու)», Ե., 1998, էջ 45-56:
108. Դիմանկար առանց դիմախեղման. Ժողովրդագրական տեղաշարժերը Զավախքում և Ախալցխայի գավառում 19-րդ դարի առաջին քառորդին, Հզոր հայրենիք, 1998, 30 դեկտեմբեր, թիվ 25, էջ 3-4:
109. Երգումի նահանգի ժողովրդագրական պատկերը (16-րդ դ. – 20-րդ դ. սկիզբ), Հայ կյանք, Լուսաձեւես, 1998, 19-25 նոյեմբեր, էջ 10-11, 40-41:
110. Զավախք. պատմությունն ինչպես որ կա, Հզոր հայրենիք, 1998, 28 հոկտեմբեր, էջ 3-4, 4 նոյեմբեր, էջ 3-4:
111. Հայոց պատմության մեկ էջը. Զավախք, Բյուրակն, գրական հանդես, Աբովյան, 1998, հուլիս, թիվ 3, էջ 6-8:

## 1999

112. Զավախք. պատմության ուրվագծեր, Ե., 1999:
113. Զաւախքի իիմնահարցը եւ հայ դատը, «Ազդակ», բացառիկ, Պեյրութ, 1999, 24 ապրիլ, էջ 106-114:
114. Ժողովրդագրական տեղաշարժերի միտումները Երգումի նահանգում (16-րդ դ. սկիզբ - 20-րդ դ. սկիզբ), Պատմա-բանասիրական հանդես (ՊԲՅ), 1999, թիվ 2-3, էջ 122-129:
115. Գեղամյանց Հ., Կարապետ արքեպիսկոպոս (կենսագրություն), Ե., 1999, առաջաբանի և ծանոթագրությունների հեղինակ:
116. История Армении с древнейших времен до наших дней, авторский кол., Е., 1999, гл. 10-15, ст. 101-142.
117. Pages of the Ethno-Demographic History of Javakhq, Ethnoregional Policy of Armenia and Georgia. Materials of Round Table April 16-19, 1999, Yerevan, p. 75-78:
118. Մեծավորը. այր մի Կարապետ արքեպիսկոպոս Բագրատունի անունով (ծննդյան 220 - ամյակի առթիվ), Հզոր Հայրենիք, 1999, 7-14 ապրիլ, էջ 6:
119. «Համագործակցություն». ուշմ հետ և հանուն ինչի՞ն, Հայոց աշխարհ, 11 մարտի, 1999:

## 2000

120. Սուլթանական կառավարության քաղաքականությունն Արևմտյան Հայաստանում և արևմտահայ ժողովրդագրական տեղաշարժերի միտումները: Հայկական հարց. Հայկական հարցի միջազգայնացման 120-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութեր (նոյեմբեր 1998), մատենաշար, թիվ 1, Ե., 2000, էջ 47-52:

121. Lessons of Armeno-Georgian Relations and the Current Situation, 2<sup>nd</sup> Armenian-Georgian Political and Intellectual Dialogue, Tbilisi and Yerevan, 12-14 april, 2000, London, 2000, p. 10-14.
122. Շիրիմյան Ս., Ախալքալաքցիներ, առաջարանի հեղինակ և խմբագիր, Ե., 2000:
123. Հայոց պատմություն, դասագիրք 5-րդ դասարանի համար, համահեղինակ Գ. Սարգսյանի հետ, թեմա 6-9, Ե., 2000, էջ 39-61:
124. Հայոց պատմություն, դասագիրք 8-րդ դասարանի համար, համահեղինակ Կ. Խուդավերդյանի հետ, թեմա 8, 13, Ե., 2000, էջ 80-89, 154-164:
125. Անմնացորդ նվիրում, անմար հավատ (Սերգեյ Շիրիմյանի ծննդյան 80 ամյակի առթիվ), Հայաստանի կոմունիստ, 2000, 22-29 դեկտեմբեր, թիվ 50, էջ 5:
126. Սրունդ արման-ցազական համար, Հայաստանի պատմություն, Հայոց պատմություն, Երևան, 2000, ս. 1, 3.

## 2001

127. Ախալցխայի նահանգի վարչաժողովրդագրական պատկերը ըստ թուրքական հարկացուցակների (16-րդ դարի վերջ-18-րդ դարի սկիզբ), Հայոց պատմության հարցեր, Գիտական հոդվածների ժողովածու, հ. 2, Ե., 2001, էջ 26-40:
128. Հայկական կոտորածները Ախալքալաքի գավառում 1918 և 1921 թթ., Հայոց ցեղասպանության պատմության և պատմագրության հարցեր, գիտական աշխատություններ, թիվ 4, Ե., 2001, էջ 3-12:
129. Զավախքի պատմական անցյալից, Գիտական աշխատություններ, հ. 3, Գյումրի, 2001, էջ 106-114:
130. Պատմություն, դասագիրք հանրակոթական դպրոցի 10-րդ դասարանի համար, Երևան, 2001, գլուխ 9, Արևելյան հարցը, § 1, 2, 3, էջ 97-108:
131. Սրունդ արման-ցազական համար, Կանքեղ, գիտական հոդվածների ժողովածու հ. 2, Ե., 2001, էջ 166-179:
132. Javakhk, Asbarez daili, 2001, 11 August, էջ 4, 7:
133. Այսպես է եղել, Լեռնաշխարհ, Նինոծմինդա, 2001, նոյեմբեր, թիվ 4, էջ 2:
134. Անմնացորդ նվիրումով. Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Աշճյանի ծննդյան 60 ամյակը, Հայաստանի Հանրապետություն, 2001, 10 հունվար, էջ 3:
135. Հայ պամարանների իրական խնդիրները, Հայաստանի Հանրապետություն, 2001, 30 հոկտեմբեր, էջ 5 (համահեղինակ):
136. Զավախքցիները արեւմտահայ ազատագրական պայքարում (19-րդ դարի վերջ, 20-րդ դարի սկիզբ), «Ավարայրի խորհուրդը» գիտաժողովի նյութեր, Ս. Մեսրոպ Մաշտոց դպրատուն, 24-26 մայիսի, 2001, էջ 79-81:

## 2002

137. Զաւախքի պատմութիւն, Հայրենի Զաւախք, հոդվածների ժողովածու, 5 մասից բաղկացած հոդվածաշար, Պէյրութ, 2002, էջ 39-95:
138. Զաւախքցիները արեւմտահայ ազատագրական պայքարում, Հայրենի Զաւախք, հոդվածների ժողովածու, Պէյրութ, 2002, էջ 96-107:
139. Հոգեւոր-Եկեղեցական կեանքը Զաւախքում, Հայրենի Զաւախք, հոդվածների ժողովածու, Պէյրութ, 2002, էջ 166-176:
140. Զաւախքը եւ հայ ազգային-ազատագրական շարժումները, Կերոն – 2002, Զաւախքեան գիտաժողովի նիւթեր, Ե. 2002, էջ 117-129:
141. Հայ-Վրացական տարածքային խնդիրները և Օսմանյան Թուրքիան 1917-1918 թթ.», «Պատմություն», թիվ 1, Ե., 2002, էջ 62-76:

142. Զավախսը 19-րդ դարում և 20-րդ դարի առաջին քառորդին (պատմաքննական ուսումնասիրություն), պատմական գիտությունների դոկտորի գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսության սեղմագիր, Ե., 2002, 39 էջ:
143. Օսմանյան կառավարության ժողովրդագրական քաղաքականությունը որպես ցեղասպանության դրսնորում ըստ Երզրումի և Ալսալցիսայի նահանգների օրինակների, «Թուրքագիտական և օսմանագիտական հետազոտություններ», Ե., 2002, էջ 39-47:
144. Ակադեմիկոս Վլադիմիր Բարխուդարյան (ծննդյան 75-ամյակի առթիվ), ՊԲՀ, 2002, թիվ 3, էջ 299-302:
145. Վլադիմիր Խոջաբեկյան. Դայաստանի բնակչության վերարտադրությունը և տեղաշարժերը 19-20-րդ դարերում, 21-րդ դարի շեմին. Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» իրատ., 526 էջ (գրախոսություն), ՊԲՀ, 2002, թիվ 3, էջ 293-295:
146. Աветիսյան Գ., Մելքոնյան Ա., Օ научно-практической деятельности иностранных членов НАН РА Ричарда Ованнисяна, Голос Армении, 2002, 14 сентября, с. 1-4.

## 2003

147. Զավախսը 19-րդ դարում և 20-րդ դարի առաջին քառորդին - Ե., «Զանգակ – 97» հրատարակչություն, 2003, 544 էջ:
148. Ապրիլեան Եղեռնի 88-րդ տարելիցի համազգային յուշահանդեսին դոկտ. Աշոտ Մելքոնեանի խոսքը, Արև, Գահիրէ, 2003, 15 բմայիս, էջ 2, 16 մայիս, էջ 2:
149. The Demography of the Province of Erzerum<sup>6</sup> Sixteenth-Twentieth Centuries. Armenian Karin/Erzerum, Edited by Richard G. Hovannisian, California, 2003, pp. 134-145.
150. Պատմական ժողովրդագրությունը հայագիտության կարևոր բնագավառ, «Հայագիտության արդի Վիճակը և նրա զարգացման հեռանկարները» հայագիտական միջազգային համաժողովի (Երևան, 2003, 15-20 սեպտեմբեր) գեկուցումների դրույթներ, Ե., 2003, էջ 56-57:
151. Գուգարաց աշխարհի Զավախս գավառը. «Հայոց հին պատմության հիմնահարցեր. Հայկական լեռնաշխարհը հայոց և համաշխարհային քաղաքակրթության բնօրրան» գիտաժողովի գեկուցումների հիմնադրույթներ, Ե., 2003, էջ 33:
152. Армения в контексте внешней политики России в первой трети XIX века (некоторые аспекты), Вестник Российской-Армянского университета; гуманитарные и общественные науки, Ер., 2003, N 1, с. 14-17.
153. Իսկական գիտականության և հայրենասիրության սահմանները. Մի աղմկահարույց, բայց շինծու պատմության մասին (համահեղինակներ՝ Վ. Բարխուդարյան և Բ. Հարությունյան), Հայաստանի Հանրապետություն, 26 դեկտեմբեր, 2003, էջ 5:

## 2004

154. Армяно-грузинские отношения: история и политика, «Ասպանջակ», 1-15 մարտ, էջ 8-10:
155. Զավախս Լեռնաշխարհը հայ գրականության մեջ. Մ. Սարգսյանի «Խաչված քաղաքը» վեպը, «Քո նահապետ ներկայությունը. Զավախսն իր զավակին՝ Մկրտիչ Սարգսյանին», Ե., 2004, էջ 67-73:
156. Հայոց պատմության նոր բազմահատորյակի հրատարակությունը հայագիտության առաջնակարգ խնդիրներից է, Գիտություն, 2004, մարտ, թիվ 5, էջ 4:
157. Ներսես Աշտարակեցի կաթողիկոս և Կարապետ արքեպիսկոպոս Բագրատունի, Ներսես Աշտարակեցի պաշտպան հայրենյաց, գիտաժողովի հիմնադրույթներ, Ս. Մեսրոպ Մաշտոց դպրատուն, 4 հունիսի, 2004, էջ 17-18:
158. Հայաստանի պատմական ժողովրդագրության հիմնահարցեր. Հայկական լեռնաշխարհը հայ երնոսի բնօրրան (այսուհետև՝ ՀՊՃՅ), Հայագիտական գիտաժողովի (2004 թ. հունիսի 17-19) գեկուցումների հիմնադրույթներ, Առաջարան, Ե., 2004, էջ 6-7:
159. Սասունի 1904 թ. հերոսամարտը հարյուրամյա հեռավորությունից, ՀՊՃՅ, Ե., 2004, էջ 7-8:

160. Հայ բնակչության էթնոկրոնական դիմախեղման գործընթացներն Արևմտյան Հայաստանում 16-18-րդ դարերում, ՀՊՃ, Ե., 2004, էջ 43-45:
161. L'Arménie de l'Ouest dans la sphère des relations commerciales de l'Est et de l'Ouest, Armeniaca, études d'histoire et de culture arméniennes, textes réunies par Robert Dermeguerian, Marseille, 2004, p. 241-252.
162. ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի պատմության ինստիտուտի տնօրեն (ողջույնի խոսք), Ռազմավարական և ազգային հետազոտությունների հայկական կենտրոն: Տասնամյա համրագումար, Ե., 2004, էջ 78-79:
163. Ուշագրավ աշխատություն. Ֆյոդր Ելիսեև. «Կազակները կովկասյան ճակատում 1914-1917», (գրախոսություն և աղբյուրագիտություն), Բանբեր Հայաստանի արխիվների (ԲՀԱ), Ե., 2004, թիվ 1, էջ 174-191:
164. Հայաստանի ազգային արխիվի տնօրեն Ա. Վիրաբյանին (շնորհավորական խոսք՝ Ազգային արխիվի 80-ամյակի կապակցությամբ), ԲՀԱ, 2004, թիվ 1, էջ 4-5:
165. Մեծ Հայքի Գուգարք աշխարհի Զավախը գավառը, «Հայկական լեռնաշխարհը հայոց և համաշխարհային քաղաքակրթության բնօրրան» հայագիտական գիտաժողովի (Երևան, 2003, 13-15 նոյեմբեր) գեկուցումներ, Ե., 2004, էջ 201-221:
166. Առաջարանի փոխարեն, «Հայկական լեռնաշխարհը հայոց և համաշխարհային քաղաքակրթության բնօրրան» գիտաժողովի գեկուցումներ, էջ 3-5:
167. Բարի ու նվիրական անուն՝ Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Աշճյան, Հայաստանի Հանրապետություն, 2004, 4 դեկտեմբեր, էջ 5:
168. 169.Պատմական ժողովրդագրությունը հայագիտության կարևոր բնագավառ, «Հայագիտության արդի վիճակը և զարգացման հեռանկարները», միջազգային համաժողով (Երևան, 15-20 սեպտեմբերի, 2003 թ.), գեկուցումների ժողովածու, Ե., 2004, էջ 237-242:
169. Историко-политическое значение присоединения Восточной Армении к России (1801-1828), Вестник Российской-Армянского университета; гуманитарные и общественные науки, Еր., 2004, N 2, с. 80-84.
170. Մեծ նուիրեալը, Հայրենիք, Բոսբոն, 2004, ամիս՝ նոյեմբեր-դեկտեմբեր, էջ 3, 14: Նույն հոդվածը տես՝ Ազդակ, 2004, 11 նոյեմբեր, էջ 4:

## 2005

171. Նյութեր Ախալցխայի և Ախալքալաքի դպրոցների պատմությունից (19-րդ դար-20-րդ - դարի սկիզբ), 178 էջ, Ե., 2005:
172. 1918 թ. մայիսյան գոյապայքարի պատմության նոր էջ, 1918 թ. մայիսյան հերոսամարտերի և Հայաստանի Առաջին Հանրապետության 85-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութեր, Երևան, 2005, էջ 19-30:
173. Հայաստանը տարածաշրջանային գործընթացներում. պատմություն և արդիականություն, Տեսակետ, Ե., 2005, մարտ, թիվ 16, էջ 30-34, 51-54: Նույն հոդվածն արտատպահած տես՝ Ալիք, Թեհրան, 2005, 25 ապրիլի, էջ 4 և Ազդակ, 2005, 26 օգոստոս, էջ 8-11:
174. Լոռու և Զավախը հիմնախնդիրը (1917-1920 թթ.), Օրենք և իրականություն, 2005, թիվ 3, մարտ, էջ 6-10:
175. Հայ դատի և հայոց ցեղասպանության հետապնդման ու դատապարտման ռազմավարությունը, Մեծ Եղեռն – 90, Հանրապետական գիտական նստաշրջանի նյութեր, Գյումրի, 2005, էջ 67-73:
176. 1915 թ. հայոց մեծ եղեռնը (Լռութիւն. Հրաման Կոստանդնուպոլսէն, գիրք 1, սցենարը՝ Ռուբեն Ծատուրեան, Ակարիչ Տիգրան, Մանգասարեան), Ե., էջ 47-49:
177. Մեծ նուիրեալը, Living Faith. The Life and Service of Archbishop Mesrob Ashjian, New York, 2005, p. 40-47.

178. Hrair Hawk Katcherian and Arch. Mesrob Ashjian, Yergir (Երկիր - Արևմտյան Հայաստան 1997-2002, լուսանկարների ալբոմ), Լուսանկարներու ծանօթագրութիւնները՝ Աշոտ Մելքոնեանի), Ե., 2005, էջ 15-240:
179. Հայաստանի անկախ պետականութեան գոյութեան պայմաններում Հայ դատի հետապնդման գործոնները եւ ռազմավարութիւնը, Համազգային ուժստի վերանորոգման 90 ամեակ (1915-2005), հրատարակութիւն Ալիք հաստատութեան, Թեհրան, 2005, էջ 4-9:
180. Հայ բնակչության էթնոկրոնական դիմախեղման գործընթացներն Արևմտյան Հայաստանում 16-18-րդ դարերում, Հայոց պատմության հարցեր, գիտական հոդվածների ժողովածու, թիվ 5 (2004 թ. հունիսի 17-19-ին կայացած «Հայաստանի պատմական ժողովրդագրության հիմնահարցեր» գիտաժողովի նյութեր), Ե., 2005, էջ 47-60:
181. Հայոց պատմության հարցեր, գիտական հոդվածների ժողովածու, թիվ 5, Առաջարան, էջ 3-4:
182. Հայոց մեծ եղեռնը (համահեղինակ Յովի. Այվազյանի հետ), Ասպարակ, 2005, 1-30 ապրիլի, թիվ 4, էջ 4-9:
183. Առաջարանի փոխարեն, Խոյան Ա., Սամցխե-Զավախիքի նշանավոր հայորդիները, հ.1, Ե., 2005, էջ 5-7:
184. Հայաստանում Հայագիտական կենտրոն ստեղծելու մասին, Գիտություն, 2005, հոկտեմբեր, թիվ 8, էջ 2:
185. Եւ հոգեբանօրէն, Եւ ռազմավարութեան ու հայեցակարգային առումով լիովին պէտք է պատրաստ լինենք 21-րդ դարի մարտահրաւերներին, «Հայ դատն այսօր» խորհրդաժողովում ներկայացւած գեկոյցներ, Ալիք, 2005, 29-31 հոկտեմբեր-1 նոյեմբեր, էջ 3: Տես - նաև «Ալիք» բացարիկ, 2005, 31 դեկտեմբեր, թիւ 279, էջ 96-101 և Հայ դատն այսօր, յօդաձների ժողովածու, Թեհրան, 2005, էջ 87-97:
186. Զավախիքի տեղանունների հարցի շուրջ, Հայոց պատմության հարցեր, գիտական հոդվածների ժողովածու, թիվ 6, Ե., 2005, էջ 46-62:
187. Հայկական Աղահեճք և Վայկունիք գավառները «Լաշին-Քելբաջար» աշխարհաքաղաքական սեպի վերածվելու պատմությունից, 20-րդ դարասկզբին ԼՂՀ Քաշաթաղի շրջանի հայկական գյուղերի բնակիչների բռնի տեղահանման 100-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերը, Բերձոր, 2005, էջ 70-82:
- 2006**
188. Զավախիքը պատմության հերթական մարտահրավերի առջև, Զավախիքը 21-րդ դարի մարտահրավերներին ընդառաջ (խորհրդաժողովի նյութերի ժողովածու), Ե., 2006, էջ 54-63:
189. Հայ լեզուն որպէս ազգապահպանումի միջոց, պետական հիմքի վրայ եւ առկայ կարելիութիւններու օգտագործում, Հայեցի դաստիարակութիւն եւ հայերէն լեզուի ուսուցում, ՀՔԸՄ խորհրդակցական համագումար, Գահիրէ, 2006, 14 ապրիլ, էջ 22-27: Տես նույնը The Armenian Language as a Means of Survival: Historical Perspective and Profiting from Existing Possibilities, Armenian Education and Armenian Language Teaching, AGBU Seminar, Cairo, 2006, 14 april, p. 18-23.
190. Ջավահքց և բորբե զա Երկր, Անիվ, N 2, Մոսկվա, 2006, с. 86-91.
191. Հայ-Վրացական սահմանային խնդիրը 1917-1920 թուականներին, Արարատ, Պէյրութ, 2006, 1 յունուար, էջ 3-10:
192. Համշէն. պատմա-աշխարհագրական ակնարկ (16-20-րդ դարեր), Ազդակ, Պէյրութ, 2006, 1 յունուար, էջ 53-56:

193. Արցախ-Զավախսք. պատմական գուգահեռներ, «Լեռնային Ղարաբաղի Յանրապետություն. անցյալը, ներկան և ապագան», միջազգային գիտաժողովի գեկուցումների հիմնադրությներ, Ե., 2006, էջ 88-89:
194. Ներսես Ե Աշտարակեցի կաթողիկոս և Կարապետ արքեպիսկոպոս Բագրատունի (կենսագրական գուգահեռներ), Էջմիածին, 2006, յուլիս-օգոստոս, էջ 129-134:

## 2007

195. Երկու խօսք, Ներսիսեամ Ա., Ռուբեն, Ե., 2007, էջ 4-7:
196. Արցախ-Զավախսք. պատմական գուգահեռներ, «Լեռնային Ղարաբաղի Յանրապետություն. անցյալը, ներկան և ապագան», միջազգային գիտաժողովի գեկուցումների նյութեր, Ե., 2007, էջ 145-158:
197. Hemşin. Tarih-coğrafya bakışı (16.-20. yy.), Hemşin ve hemşinli ermeniler (konferans makaleleri), Yerevan, 2007, s. 26-36.
198. Արևմտյան Յայաստանի ճամփաներով (համահեղինակ Ա. Խաչատրյանի, Կ. Խաչատրյանի և Վ. Մելիքյանի հետ), Գիտահետազոտական աշխատանքի ուղեծրում (դասախոսների գիտական գեկուցումների ժողովածու՝ նվիրված համալսարանի 15-ամյակին, պրակերրորդ), «Յրաշա Աճառյան» համալսարան, Ե., 2007, էջ 74-83:
199. Մենք կորցրեցինք մեծ հայի, Նվիրյալը (վարչապետ Անդրանիկ Մարգարյանի մասին), Ե., 2007, էջ 341-344:
200. Առաջարանի փոխարէն, Մեր դժուար ժամանակների մեծ հայը. Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Աշճեան, (կազմողներ՝ Աշոտ Մելքոնեան, Յովիկ Մկրտիչեան, Յոհվիսիմ Աշճեան), «Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Աշճեան» մատենաշար, թիւ 1, Ե., 2007, էջ 3-4:
201. Բարի ու նուիրական անուն՝ Մեսրոպ արք. Աշճեան, Մեր դժուար ժամանակների մեծ հայը. Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Աշճեան, Ե., 2007, էջ 38-40:
202. Javakhk in the 19<sup>th</sup> Century and the 1<sup>st</sup> Quarter of the 20<sup>th</sup> Century (A Historical Research), Yerevan, 2007, 256 pages.
203. Ակադեմիկոս Վլադիմիր Բարխուդարյան. ծննդյան 80-ամյակի առթիվ (համահեղինակ ՀՀ ԳԱԱ նախագահ Ռ. Մարտիրոսյանի հետ), Ազգ, 2007, 25 սեպտեմբեր, էջ 8:
204. Վաստակաշատ պատմաբանը. ակադեմիկոս Վլադիմիր Բարխուդարյանի ծննդյան 80-ամյակը (համահեղինակ ՀՀ ԳԱԱ նախագահ Ռ. Մարտիրոսյանի հետ), Գիտություն, 2007, սեպտեմբեր, թիվ 5, էջ 2:
205. Զավախսք, Armenia. Örmény kulturális, közéleti folyóirat, Budapest, 2007, november, էջ 13-15:
206. Ակադեմիկոս Վլադիմիր Բարխուդարյան (ծննդյան 80-ամյակի առթիվ), (համահեղինակ Պ. Չոքանյանի հետ) ՊԲՀ, 2007, թիվ 3, էջ 260-268:

## 2008

207. Յայոց պատմություն. հնագույն ժամանակներից մինչև մեր օրերը (համահեղինակ Է. Լ. Դանիելյան), Ե., 2008, էջ 221-351:
208. Յայաստան աշխարհի անմահության խորհուրդը, Երևակ, Ե., 2008, ապրիլ, թիվ 1/3, էջ 42-43:
209. Զավախսք հին և միջին դարերում, (պատմական ակնարկ), Ազդարար, Կալկաթա-Վանաձոր, 2008, թիվ 3 (21), էջ 23-25:
210. Արարատ. Յայոց անմահության խորհրուրդը, Ե., «Տիգրան Մեծ» հրատ., 2008, 96 էջ + 114 լուսանկար:
211. Յայաստանը պետական գաղտնի փաստաթղթերում (1922-1929 թթ.), կազմող և առաջարանի հեղինակ՝ Վ. Ղազախեցյանի հետ, Ե., «Գիտություն» հրատ., 2008, 352 էջ:

212. Արևմտյան Հայաստանում օսմանյան իշխանությունների ժողովրդագրական քաղաքականության միտումները (XVI դ. - XIX դ. սկիզբ), Հայկական պահանջատիրության հիմնահարցերը, 2008 թ. ապրիլի 19-21-ին Կիպրոսում անցկացված միջազգային գիտաժողովի գիտական գեկուցումների ժողովածու, Մոսկվա, 2008, էջ 108-125:
213. Վաստակաշատ հայագետի արգասարեր ուղին. ակադեմիկոս Յրաչիկ Սիմոնյանի ծննդյան 80-ամյակի առթիվ (Է. Սիմանյանի հետ), Ազգ, 2008, 9 դեկտեմբեր, էջ 4 :
214. Հայ-Վրացական պատերազմը (1918 թ. դեկտեմբեր), պատմական քարտեզ, մասշտաբ 1:550 000, «Հայաստանի ազգային ատլաս», հ. Բ., 2008, էջ 100:

## 2009

215. Ներածություն. «Հայոց պատմություն» առարկայի մասին (Հայոց պատմություն. 10-րդ - դասարան, հումանիտար հոսքի դասագիրք, գլխ. Խմբագիրներ՝ Աշոտ Մելքոնյան, Արամ Սիմոնյան), Երևան, Զանգակ, 2009, էջ 3-6:
216. Հայկական քաղաքակրթության ձևավորման պատմաաշխարհագրական պայմանները (Հայոց պատմություն. 10-րդ դասարան, հումանիտար հոսքի դասագիրք,), Երևան, 2009, էջ 6-8:
217. Ներածություն. «Հայոց պատմություն» առարկան ավագ դպրոցում (Հայոց պատմություն. 10-րդ դասարան, ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսքեր, գլխ. Խմբագիրներ՝ Աշոտ Մելքոնյան, Արամ Սիմոնյան), Երևան, Զանգակ, 2009, էջ 3-6:
218. Հայկական քաղաքակրթության ձևավորման պատմաաշխարհագրական պայմանները (Հայոց պատմություն. 10-րդ դասարան, ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսքեր), Երևան, 2009, էջ 6-8:
219. Հայոց պետականությունը 11-14-րդ դարերում (Հայոց պատմություն. 10-րդ դասարան, ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսքեր), Երևան, 2009, էջ 167-174:
220. Արևմտյան Հայաստանում օսմանյան իշխանությունների ժողովրդագրական քաղաքականության միտումները (XVI դար – XX դարի սկիզբ), Արևմտահայության պահանջատիրության հիմնախնդիրները գիտագործնական միջազգային գիտաժողով, Կիպրոս-Նիկոսիա, 18-19 ապրիլի 2008 թ., գիտական գեկուցումների ժողովածու, Ե., 2009, էջ 107-120:
221. Tendencies of Demographic Policy of the Ottoman Authorities in Western Armenia (XVI century – beginning of the XX century), The Main Issues of Western Armenians Claims (International Research and Practical Conference, Cyprus, Nicosia, April 18-19, 2009, p. 101-116.
222. «Հայոց պատմություն» առարկան ավագ դպրոցում, Հայոց պատմություն. 10-րդ դասարան, ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսքեր (ԸՐՄԴ), Երևան, Զանգակ, 2009, էջ 3-6:
223. Միացյալ Հայաստանի հռչակագրի պատմական խորհուրդը, Միացյալ Հայաստանի հռչակագրի պատմական խորհուրդը, Հանրապետական գիտաժողովի նյութեր, Վանաձոր 2009, էջ 4-8:
224. Ethno-Religious Processes and the Problem of the Regional Identity, 4th International Conference “Via Egnatia: Peoples and States – Culture, Political, Regional Identities in the Past and Today”, Abstracts of Papers, Tbilisi, 2009, p. 64-65.
225. Тенденции демографической политики османских властей в Западной Армении (XVI в. - начало XX в.), Основополагающие правые требования западного армянства (международная научно-практическая конференция), Москва, 2009, с. 110-125.
226. Զավախսի պատմությունը, Զավախս, Վաշինգտոն, հասարակական հանդես, 2009, թիվ 1, էջ 7-12:
227. Ռուբեն Սաֆրաստյան, Օսմանյան կայսրություն. ցեղասպանության ծրագրի ծագումնաբանությունը (1876-1920), Երևան, «Լուսակն» հրատ., 2009, 248 էջ:

## 2010

228. Զավախսքը Յովիաննես Մկրտչյանի հուշերում, Ե., 2010, Առաջաբան, էջ 5-13:
229. Ժողովրդագրական գործընթացների միտումները Երգորումի նահանգում (XVI դ. – XX դ. սկիզբ)<sup>5</sup>, Յայոց հյուսիսային դարպասները. Զավախսք, Լոռի (հոդվածների ժողովածու), Ե., 2010, թիվ 5, էջ 9-18:
230. Զավախսք (պատմական ակնարկ), Յայոց հյուսիսային դարպասները. Զավախսք, Լոռի (հոդվածների ժողովածու), Ե., 2010, թիվ 5, էջ 19-38:
231. Զաւախսք իիմ եւ միջին դարերում, Յայոց հյուսիսային դարպասները. Զավախսք, Լոռի (հոդվածների ժողովածու), Ե., 2010, թիվ 5, էջ 39-51:
232. Ժողովրդագրական տեղաշարժերը Զավախսքում և Ախալցխայի գավառում 19-րդ դարի առաջին քառորդին, Յայոց հյուսիսային դարպասները. Զավախսք, Լոռի (հոդվածների ժողովածու), Ե., 2010, թիվ 5, էջ 52-61:
233. Արցախ-Զավախսք. պատմական գուգահեռներ, Յայոց հյուսիսային դարպասները. Զավախսք, Լոռի (հոդվածների ժողովածու), Ե., 2010, թիվ 5, էջ 62-74:
234. Զավախսքի իիմնահարօցը, Յայոց հյուսիսային դարպասները. Զավախսք, Լոռի (հոդվածների ժողովածու), Ե., 2010, թիվ 5, էջ 75-97:
235. Ներածություն, Յայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսանքների դասագիրք (ԸԲՍՀ), Մելքոնյան Ա., Չոբանյան Պ., Սիմոնյան Ա. և ուրիշներ, , Ե., էջ 4-5:
236. Արևելյան Յայաստանը XIX դարի սկզբին, Յայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ԸԲՍՀ), էջ 26-29:
237. Արևմտյան Յայաստանը XIX դարի սկզբին, Յայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ԸԲՍՀ), էջ 30-32:
238. Արևելյան Յայաստանը Ռուսաստանին միացնելու նոր փուլը, Յայոց պատմություն, (ԸԲՍՀ), 11-րդ դասարան, էջ 33-36:
239. Արևմտահայությունը XIX դարի 20-ական թվականներին, Յայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ԸԲՍՀ), էջ 37-39:
240. Յայաստանը XIX դարի 30-40-ական թվականներին, Յայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ԸԲՍՀ), էջ 39-43:
241. Արևելյան Հարցի սրումը: 1877-1878 թթ. ռուս-թուրքական պատերազմը և հայերը, Յայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ԸԲՍՀ), էջ 54-58:
242. Յայկական հարցի միջազգայնացումը, Յայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ԸԲՍՀ), էջ 58-62:
243. Յայ հասարակական-քաղաքական հոսանքները, Յայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ԸԲՍՀ), էջ 63-66:
244. Ազգային-հասարակական շարժումները, Յայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ԸԲՍՀ), էջ 66-69:
245. Ազգային պայքարի նոր գաղափարախոսությունը: Ազատագրական խմբակները, Յայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ԸԲՍՀ), էջ 69-73:
246. Յայ ազգային կուսակցությունները, Յայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ԸԲՍՀ), էջ 74-78:
247. Ազատագրական պայքարի վերելքը: Յայդուկային շարժումը, Յայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ԸԲՍՀ), էջ 78-82:
248. Արևմտահայերի ցեղասպանության թուրքական ծրագրի իրագործման սկիզբը, Յայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ԸԲՍՀ), էջ 82-85:
249. Ազատագրական պայքարը 1894-1896 թվականներին: Յայկական հարցը և տերությունները, Յայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ԸԲՍՀ), էջ 86-89:

<sup>5</sup> Ինչպես սույն հոդվածը, այնպես էլ «Յայոց հյուսիսային դարպասները. Զավախսք, Լոռի» հոդվածների ժողովածուի 5-րդ համարում (Ե., 2010) գետեղված ներքոհիշյալ 5 հոդվածներն արտատպություններ են:

250. Հայաստանը նորագույն շրջանում, ներածություն, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ԸԲՄՅ), էջ 182:
251. Հայաստանի Հանարապետությունը և Զավախսքը 1918-1920 թթ., Հայոց պատմության հարցեր, գիտական հոդվածների ժողովածու, հ. 11, Ե., 2010, էջ 258-284:
252. Ներածություն, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, հումանիտար հոսքի դասագիրք (ՀՀԴ), Մելքոնյան Ա., Բարիսուղարյան Վ., Հարությունյան Գ., Չոբանյան Պ., Սիմոնյան Ա., Նազարյան Ա., Ե., Զանգակակ, 2010, էջ 3-4:
253. Հայաստանը 11-րդ դարի երկրորդ կեսին, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 29-33:
254. Հայ ժողովորդի ազատագրական պայքարը օտար նվաճողների դեմ 12-14-րդ դարերում, 11-րդ - դասարան, (ՀՀԴ), էջ 33-40:
255. Արևելյան Հայաստանը XIX դարի սկզբին, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 134-137:
256. Արևմտյան Հայաստանը XIX դարի սկզբին, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 138-142:
257. Արևելյան Հայաստանը Ռուսաստանին միացնելու նոր փուլը, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 142-147:
258. Արևմտահայությունը XIX դարի 20-ական թվականներին, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 147-152:
259. Հայաստանը XIX դարի 30-40-ական թվականներին, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 152-156:
260. Արևելյան Հարցի սրումը: 1877-1878 թթ. ռուս-թուրքական պատերազմը և հայերը, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 169-173:
261. Հայկական հարցի միջազգայնացումը, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 173-178:
262. Հայ հասարակական-քաղաքական հոսանքները, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 179-183:
263. Ազգային-հասարակական շարժումները, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 183-187:
264. Ազգային պայքարի նոր գաղափարախոսությունը, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 188-190:
265. Ազատագրական խմբակները և կազմակերպությունները, Հայոց պատմություն, (ՀՀԴ), էջ 191-194:
266. Հայ ազգային կուսակցությունները, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 194-201:
267. Ազատագրական պայքարի վերելքը: Հայդուկային շարժումը, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 202-206:
268. Արևմտահայերի ցեղասպանության թուրքական ծրագրի իրագործման սկիզբը, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 206-210:
269. Ազատագրական պայքարը 1894-1896 թվականներին, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 211-214:
270. Հայկական հարցը և տերությունները 19-րդ դարի վերջին տասնամյակում, Հայոց պատմություն, 11-րդ դասարան, (ՀՀԴ), էջ 215-218:
271. Առաջարան, Թերզեան Պերծ, Յետաղարձ անդրադարձ, յօդուածներու, Ելոյթներու, հարցագոյցներու եւ ուսումնասիրութեան ժողովածոյ, Գահիրէ, 2010, էջ 13-17:
272. Հայ-վրացական հարաբերությունները: Լոռու և Զավախսքի հիմնահարցերը (Հայոց պատմություն, հատոր IV, գիրք առաջին, նորագույն ժամանակաշրջան, 1918-1945 թթ.), ՀՀ ԳԱԱ պատմության իմստիտուտի հրատ., Ե., 2010, էջ 116-125):
273. Զավախսքի հիմնախնդիրը, (Հայոց պատմություն, հատոր IV, գիրք առաջին, նորագույն ժամանակաշրջան, 1918-1945 թթ.), ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ հրատ., Ե., 2010, էջ 319-324:

274. Յայությունը խորհրդային հանրապետություններում. Զավախք (Յայոց պատմություն, հատոր IV, գիրք առաջին, նորագույն ժամանակաշրջան, 1918-1945 թթ.), ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ հրատ., Ե., 2010, էջ 618-623:
275. Յայ-Վրացական պատերազմը (1918 թ. դեկտեմբեր), քարտեզ, մասշտաբ 1:700000 (Յայոց պատմություն, հատոր IV, գիրք առաջին, նորագույն ժամանակաշրջան, 1918-1945 թթ.), ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ հրատ., Ե., 2010 (էջ 519-ից հետո):
276. Առաջարան, Յայոց պատմություն, հատոր III, գիրք առաջին, նոր ժամանակաշրջան), (Ե. Կոստանդիանի հետ համահեղինակությամբ), ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի հրատ., Ե., 2010, էջ 3-10:
277. Յայաստանի վարչաժողովրդագրական և սոցիալ-տնտեսական իրավիճակը XVII դարի երկրորդ կեսին և XVIII դարում. Արևմտյան Յայաստան, ժողովրդագրական իրավիճակը (Յայոց պատմություն, հատոր III, գիրք առաջին), էջ 82-86:
278. Արևմտյան Յայաստանը XIX դարի առաջին երեսնամյակում (Յայոց պատմություն, հատոր III, գիրք առաջին), էջ 221-260:

### 2011

279. Երկու խոսք, Գեղամ Պետրոսյան, Յայաստանի Յանրապետության հարաբերությունները Ռուսաստանի հետ (1918-1920 թթ.), Ե., 2011, էջ 5-10:
280. Պատմության կեղծարարության թուրք-ադրբեջանական պատմագրության մեթոդաբանական հիմքը, Պատմություն և մշակույթ. ընդդեմ կեղծիքի և ոտնձգության, հանրապետական գիտաժողովի հիմնադրույթներ, Ե., 2011, 4-6 մայիսի, էջ 12-13, նույնը տես ռուսերեն, Методологическая основа фальсификации истории в турецко-азербайджанской историографии, с. 71-72.
281. Յայ յեղափոխական դաշնակցության գործունեությունը Զավախքիները հայ ազատամարտում (19-րդ դարի վերջ և 20-րդ դարի սկիզբ), Յայ յեղափոխական դաշնակցության հիմնադրույթներ, Ե., 2011, 15-27:
282. The Kars Oblast, 1878-1918, Establishment of Russian Rule, Armenian Kars and Ani, Edited by Richard G. Hovannisian, California, 2011, pp. 223-241.
283. Զավախքի պատմական անցյալից, Գիտական աշխատություններ, հ. 3, Գյումրի, 2001, էջ 106-114.<sup>6</sup>
284. Յայ բնակչության եթոնկրոնական դիմախեղման գործընթացներն Արևմտյան Յայաստանում 16-18-րդ դարերում, Յայոց պատմության հարցեր, գիտական հոդվածների ժողովածու, թիվ 5 (2004 թ. հունիսի 17-19-ին կայացած «Յայաստանի պատմական ժողովրդագրության հիմնահարցեր» գիտաժողովի նյութեր), Ե., 2005, էջ 47-60:
285. Սուլթանական կառավարության քաղաքականությունն Արևմտյան Յայաստանում և արևմտահայ ժողովրդագրական տեղաշարժերի միտունները: Յայկական հարց. Յայկական հարցի միջազգայնացման 120-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութեր (նոյեմբեր 1998), մատենաշար, թիվ 1, Ե., 2000, էջ 47-52:
286. Ախալցխայի նահանգի վարչաժողովրդագրական պատկերը ըստ թուրքական հարկացուցակների (16-րդ դարի վերջ-18-րդ դարի սկիզբ), Յայոց պատմության հարցեր, Գիտական հոդվածների ժողովածու, հ. 2, Ե., 2001, էջ 26-40:
287. Օսմանյան կառավարության ժողովրդագրական քաղաքականությունը որպես ցեղասպանության դրսնորում ըստ Երգումի և Ախալցխայի նահանգների օրինակների, «Թուրքագիտական և օսմանագիտական հետազոտություններ», Ե., 2002, էջ 39-47:

<sup>6</sup> 286-297 համարների տակ տեղ գտած աշխատությունները հեղինակի տարբեր ժամանակների հրատարակած հոդվածներն են, որոնք գետեղվել են «Յայոց հյուսիսային դարպասները. Զավախք, Լոռի» ժողովածուի 6-րդ հատորի (Ե., 2011) 6-111 էջերում:

288. Արևատահայ տեղաշարժերը և ռուսական քաղաքականությունը 19-րդ դարի առաջին քառորդին, «Հայ-ռուսական հարաբերությունների պատմության հարցեր (նյութերի ժողովածու)», Ե., 1998, էջ 45-56:
289. Ազգաբնակչության տեղաշարժերը Երգրումի նահանգի Բայազետ, Դիաղին, Խամուր և Ալաշ-Կերտ գավառներում 19-րդ դ. առաջին երեսնամյակին, Լրաբեր հասարակական գիտությունների (ԼՐԳ), 1988, թիվ 5, էջ 13-24:
290. Հայաստանի Հանարապետությունը և Զավախը 1918-1920 թթ., Հայոց պատմության հարցեր, գիտական հոդվածների ժողովածու, հ. 11, Ե., 2010, էջ 258-284:
291. Հայկական կոտորածները Ախալքալաքի գավառում 1918 և 1921 թթ., Հայոց ցեղասպանության պատմության և պատմագրության հարցեր, գիտական աշխատություններ, թիվ 4, Ե., 2001, էջ 3-12:
292. Աբելյան Պողոս, Հայկական հարց, հանրագիտարան, Ե., 1996, էջ 7:
293. Զավախը տեղանունների հարցի շուրջ, Հայոց պատմության հարցեր, գիտական հոդվածների ժողովածու, թիվ 6, Ե., 2005, էջ 46-62:
294. Սրու արմաно-ցածրացած հարցերը և պատմության հարցերը, Կանքեղ, գիտական հոդվածների ժողովածու, հ. 2, Ե., 2001, էջ 166-179:
295. Աշոտ Մելքոնյան, Կենսամատենագիտություն, Ե., 2011, 80 էջ:
296. Ներածություն, Հայոց պատմություն (դասագիրք), Նորագույն շրջան, 12-րդ դասարան, հումանիտար հոսք, Երևան, 2011, էջ 3-5:
297. Ներածություն, Հայոց պատմություն, 1922 թվականից մինչև մեր օրերը, 12-րդ դասարան, ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսքերի դասագիրք, Երևան, 2011, էջ 3-4:
298. Հայաստանի պատմության և ժողովրդագրության հիմնահարցեր, «Միտք» վերլուծական կենտրոնի հրատ., Երևան, 2011, 556 էջ:

## 2012

299. Հայ պատմագիտության հրատապ խնդիրները Հայկական լեռնաշխարհի պատմամշակութային ժառանգության ուսումնասիրության բնագավառում, Հայկական լեռնաշխարհի պատմամշակութային ժառանգությունը միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, 24 հունիսի 2012, էջ 38-40:
300. Սոհամնատ Ռիֆաար ալ Իմամ, Հայկական հարցը Օսմանեան պետութեան մէջ 1878-1923, Գրքի հայերեն թարգմանութեան առթիւ, Հալեպ, 2012, էջ 11-17:
301. В поисках науки истины, Гегам Петросян, Отношения Республики Армения с Россией (1918-1920 гг.), Ереван, 2012, с. 5-10.
302. Հայոց պատմություն, դասագիրք 12-րդ դասարանի ավագ դպրոցների համար, ներածություն, Երևան, 2012 էջ 3-5:
303. Իռաննես Խասիոտիսի «Հունական քաղաքականությունը Հայկական հարցի վերաբերյալ (1876-1996)» աշխատության հայերեն թարգմանության կապակցությամբ, Իռաննես Խասիոտիս, Պատմական ավանդույթ և քաղաքական իրապաշտություն. Հունական քաղաքականությունը Հայկական հարցի վերաբերյալ (1876-1996), Երևան, 2012, էջ 3-6:
304. Զաւախը հիմնահարցը և հայ դատը, Հայոց հյուսիսային դարպասները. Զավախը, Լոռի (նյութերի ժողովածու), հ. 8, էջ 6-24:
305. Հայ-Վրացական հակասությունները, Հայոց պատմություն, դասագիրք բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների համար, խմբագրությամբ պրոֆ. Յր. Ռ. Ս. Սիմոնյանի, Երևան, 2012, էջ 558-561:
306. Զավախը ծանր փորձությունների առջև, Հայոց պատմություն, դասագիրք բուհերի համար, խմբ. պրոֆ. Յր. Ռ. Ս. Սիմոնյանի, Ե., 2012, էջ 580-589:
307. Լոռու գավառի և Զավախը հարցերը, Հայոց պատմություն, դասագիրք բուհերի համար, Ե., 2012, էջ 624-629:

308. Ակադեմիկոս Վլադիմիր Բախչիի Բարխուդարյան (Ծննդյան 85 և գիտամանկավարժական գործունեության 65-ամյակի առթիվ), (Պ. Չոքանյանի հետ համահեղինակ), ՊԲՀ, 201 թիվ էջ 236-239:
309. Արևմտյան Հայաստանը Արևելք – Արևմուտք առևտրական հարաբերությունների ոլորտում, «Հայաստանի քաղաքակրթական ավանդը մետաքսի ճանապարհի պատմության մեջ» միջազգային գիտաժողովի նյութեր, 21-23 նոյեմբերի 2011 թ., Եր., 2012, էջ 4-17:

## 2013

310. Ազատագրական խմբակները և կազմակերպությունները, Հայոց պատմություն, 8-րդ դասարան, դասագիրք հանրակրթական հիմնական դպրոցի համար, Եր., 2013, էջ 80-82:
311. Ախալքալաքը Խորհրդային իշխանության տարիներին, Հայոց հյուսիսային դարպասները. Զավախք, Լոռի, (նյութերի ժողովածու), Եր., 2013, էջ 192-204, (վերատպություն):
312. Արևմտահայերի ազգային սահմանադրությունը, Զեյթունի 1862 թ. ապստամբությունը, Հայոց պատմություն, 8-րդ դասարան, դասագիրք..., Եր., 2013, էջ 68-72:
313. Արևմտահայերի կոտորածները և ինքնապաշտպանական մարտերը 1890-ական թվականներին, Հայոց պատմություն, 8-րդ դասարան, դասագիրք..., Եր., 2013, էջ 91-96:
314. Արևելյան Հայաստանը 19-րդ դարի առաջին կեսին, Հայոց պատմություն, 8-րդ դասարան, դասագիրք..., Եր., 2013, էջ 38-42:
315. Արևելյան Հայաստանը 19-րդ դարի սկզբին, Հայոց պատմություն, 8-րդ դասարան, դասագիրք..., Եր., 2013, էջ 29-31:
316. Արևելյան Հայաստանի՝ Ռուսաստանին միացման նոր փուլը, Հայոց պատմություն, 8-րդ դասարան, դասագիրք..., Եր., 2013, էջ 31-34:
317. Հայ ազգային կուսակցությունները, Հայոց պատմություն, 8-րդ դասարան, դասագիրք..., Եր., 2013, էջ 83-87:
318. Հայ հասարակական-քաղաքական միտքը, Հայոց պատմություն, 8-րդ դասարան, դասագիրք..., Եր., 2013, էջ 65-68:
319. Հայ պատմագիտության խնդիրներն արդի ժամանակաշրջանում, «Հայագիտությունը և արդի ժամանակաշրջանի մարտահրավերները», Հայագիտական միջազգային երկրորդ համաժողով, լիազումար նիստի գեկուցումներ, Եր., 2013, էջ 100-102:
320. Հայաստանի ժողովրդագրության հիմնահարցերը հայագետ Հակովքոս Տաշյանի աշխատություններում, Բանբեր հայագիտության, 2013, թիվ 1 (1), 137-146:
321. Հայաստանի պատմավարչական բաժնումները, Հայոց պատմություն, 6-րդ դասարան, դասագիրք..., Եր., 2013, էջ 14-16:
322. Հայդուկային շարժումը, Հայոց պատմություն, 8-րդ դասարան, դասագիրք..., Եր., 2013, էջ 88-91:
323. Հայկական լեռնաշխարհ՝ հայերի հայրենիք, Հայոց պատմություն, 6-րդ դասարան, դասագիրք..., Եր., 2013, էջ 6-9:
324. Հայկական լեռնաշխարհի լճերը, գետերը և բնակիլմայական պայմանները, Հայոց պատմություն, 6-րդ դասարան, դասագիրք..., Եր., 2013, էջ 11-13:
325. Հայկական հարցի միջազգայնացումը, Հայոց պատմություն, 8-րդ դասարան, դասագիրք..., Եր., 2013, էջ 75-79:
326. Հայկական մարզը, 1836 թ. Եկեղեցական կանոնադրությունը, Հայոց պատմություն, 8-րդ դասարան, դասագիրք..., Եր., 2013, էջ 36-38:
327. Հայոց պատմության դասերն ու պատգամները, Եր., ՀՀ ԳԱՍ «Գիտություն» իրատ., 2013, 632 էջ:
328. Հովսեփ Օրբելի – 125, Գիտության աշխարհում, 2013, թիվ 2-3, էջ 29-34:
329. Յուրահասուլ հաշվետվություն գիտնականի անցած պատվարեր գործումնեության մասին (Եմանա Կոստանդյանի հոդվածների ժողովածուի իրատարակության առիթով), Կոստանդյան Էմմա, Հայագիտական ուսումնասիրություններ, Եր., 2013, էջ 3-6:

2014

339. Առաջին աշխարհամարտ – Յայոց ցեղասպանություն. պատճառներ և հետևանքներ, ՊԲՀ, 2014, N 3, էջ 3-10:

340. Ժողովողագորական վիճակը, Յայոց պատմություն, հատոր II, միջին դարեր, գիրք II (IX դարի կես – XVII դարի առաջին կես), ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, Ե., «Զանգակ» հրատ., 2014, էջ 625-631:

341. Յայ նոր ազատամարտի երգիչ Սահակ Սահակյանի ինքնատիպ գիրքը, Սահակ Սահակյան, Յայոց ազատամարտը երգերում, Ե., 2014, էջ 8-9:

342. Յայ պատմագիտության խնդիրներն արդի ժամանակաշրջանում, Յայագիտությունը և արդի ժամանակաշրջանի մարտահրավերները-Յայագիտական միջազգային 2-րդ համաժողովի գեկուցումների ժողովածու, Ե., «Գիտություն» հրատ., 2014, էջ 57-63.

343. Յրայքա Գևորգյանի ուշագրավ աշխատությունը, Յրայքա Գևորգյան, Երե լրենք, քարերը կաղաղակեն, Ե., 2014, էջ 7-11:

344. Որպես նախաբան, ճերեժեան Եղիկ, Յաւերժի ճամփու կերտիչներէն, Պեյրութ, 2014, էջ 3-5:

345. Պետրոս Հովհաննեսի Հովհաննիսյան (ծննդյան 70 և գիտամանկավարժական գործունեության 45-ամյակի առթիվ), ՊԲՀ, 2014, թիվ 2, էջ 230-231:

346. 500-ամյա հայկական տպագրության քառուղիներում (պատմական ակնարկ), Յայկական տպագրությունը դարերի միջով (հոդվածների ժողովածու), Ե., 2014, էջ 3-12:

347. Preface, Gasparyan Seda, The Armenian Genocide. A Linguocognitive Perspective, Yerevan, 2014, pp. 21-32.

348. Армения в XV-XIX вв., Россия – Армения, Энциклопедия, Ереван, 2014, 647-658.

349. Кавказский фронт Первой мировой войны-Геноцид армян последствия и причины, Вестник арменоведения, 2014, N 2-3, էջ 7-15:

350. Յայոց պատմություն, 7-րդ դասարան, դասագիրք հանրակրթական հիմնական դպրոցի համար, Երևան, «Զանգակ» հրատ., 2014, Ներածություն, բաժին 2, գլուխ 1-2, էջ 3-4, 78-113:

351. Յայոց պատմություն, 9-րդ դասարան, դասագիրք հանրակրթական հիմնական դպրոցի համար, Երևան, «Զանգակ» հրատ., 2014, Ներածություն, էջ 3-4:

352. Հայոց պատմություն, ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսքեր, 10-րդ դասարան, դասագիրք ավագ դպրոցի համար, Երևան, «Զանգակ» հրատ., 2014, Ներածություն, մաս Բ, բաժին 2, գլուխ 2, էջ 3-10, 176-182:
353. Հայոց պատմություն, ավագ դպրոցի 10-րդ դասարանի հումանիտար հոսքի դասագիրք, Երևան, «Զանգակ» հրատ., 2014, Ներածություն, էջ 3-12:
354. Армяно-грузинские противоречия, История Армении, под редакцией проф. Гр. Р. Симоняна, Ереван, 2014, с. 479-482.
355. Джавахх перед лоцом тяжелых испытаний, История Армении, Ереван, 2014, с. 497-505.
356. Вопросы Лорийского уезда и Джавахха, История Армении, Ереван, 2014, с. 534-538.
357. Հայոց ցեղասպանության խնդիրը Հայաստանի Հանրապետության անվտանգության համատեքստում, 21-րդ դարի մարտահրավերները և Հայաստանի անվտանգության հիմնախնդիրները, քաղաքագետների և միջազգայնագետների համահայկական համաժողովի նյութեր, Երևան, 2014, էջ 248-256:
358. Սիրված էր և մեծ ժողովրդականություն էր վայելում, Յրանտ Հակոբյան, Հավերժի ճամփորդ, գիրք Ա, Երևան, 1914, էջ 102-104:

## 2015

359. Մելքոնյան Աշոտ, Ցեղասպանություն և հայրենազրկում. ձանաշումից՝ հատուցում, Երևան, «Զանգակ», 2015, 440 էջ:
360. Հայ դատի խնդիրը Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականության ուղեգծում, Գիտության աշխարհում, 2015, թիվ 1, էջ 6-12.
361. Winasityvaobis magivrad, ruben sahakiani, somexTa genocidi, Tbilisi, 2015, gv. 4-9.
362. Уникальный источник об армянских добровольческих отрядах на Кавказском фронте Первой мировой войны, Вестник арменоведения, 2015, N. 1, пп.18-28.
363. Առաջին աշխարհամարտ-Հայոց ցեղասպանություն. պատճառներ և հետևանքներ, «Առաջին աշխարհամարտը և հայ ժողովուրդը. Պատմություն և արդիական խնդիրներ» միջազգային գիտաժողովի գեկուցումների ժողովածու, 1-2 հոկտեմբերի, 2014, էջ 3-12 (տե՛ս նաև ՊԲՀ, 2014, N 3, էջ 3-10):
364. Армянский народ в Великой отечественной войне (1941-1945), Нельсон Степанян - 100, сборник статей, Ереван, 2015, с.8-14.
365. The Armenian Genocide from International Recognition and Condemnation to Reparations and Restitution, Fundamental Armenology, Issue 1, Yerevan, 2015, pp. 57-62.
366. The Ottoman Policy of the Destruction of the Ethno-Demographic Structure of Erzrum Province of Western Armenia (from the 16 century to the beginning of the 20 century), Fundamental Armenology, Issue 1, Yerevan, 2015, pp. 287-293.
367. Հայության խնդիրները Մեծ եղեռնի 100-րդ տարելիցի նախաշեմին, Հայագիտությունը դպրոցում, 2015, թիվ 1 էջ 58-64:
368. Воспоминания Федора Елисеева о казаках и армянских добровольческих отрядах на Кавказском фронте Первой мировой войны., Культурное измерение войны: Первая мировая война в образах, в памяти и истории (к 70-летию факультета истории, философии и искусств), материалы международной научной конференции, Ставрополь, 2015, с. 31-35.
369. Первая мировая война: Кавказский фронт (анализ и оценки армянского историка), Культурное измерение войны: Первая мировая война в образах, в памяти и истории (к 70-летию факультета истории, философии и искусств), материалы международной научной конференции, Ставрополь, 2015, с. 60-63.

370. Հայոց պատմություն, ավագ դպրոցի 11-րդ դասարանի հումանիտար հոսքի դասագիրք, Երևան, «Զանգակ» հրատ., Երկրորդ՝ լրամշակված հրատարակություն, Ե., 2015, էջ 3-12, 29-42, 138-160, 172-222, 298-303:
371. Խոյեցյան Ս., Լեհական օրագիր, Ե., 2015, էջ .
372. The 1915 Mets Yeghern (Genocide) of Armenians: History and Contemporary Problems, Armenian Folia Anglistika, International Journal of English Studies, 1(13)/2015 – Yerevan, pp. 180-185.
373. Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման գործընթացը և հատուցման հիմնախնդիրը, «Հայոց ցեղասպանություն – 100. ճանաչումից հատուցում», միջազգային գիտաժողովի գեկուցումների դրույթներ, Երևան, 2015, էջ 5-7:
374. Процесс международного признания геноцида армян, Материалы международной научно-практической конференции, посвященной столетию геноцида армянского народа 1915 года, 17 апреля 2015 г., Ставрополь-Пятигорск, 2015, с. 71-76.
375. 1918 թ. գարնանը Անդրամիկ Օգանյանի Զավախք մեկնելու հանգամանքների շուրջ, Անդրամիկ Օգանյան (հոդվածների ժողովածու), Երևան, 2015, էջ 77-98:
376. Значение резолюции Государственной Думы ФС РФ от 14 апреля 1995 г. в контексте процесса международного признания Геноцида армян, Геноцид в исторической памяти народов и в информационных войнах современности, материалы международного форума, Москва, 28 ноября 2014 г., Москва, 2015, с. 18-24.
377. Значение резолюции Государственной думы ФС РФ от 14 апреля 1995 г. в контексте процесса международного признания Геноцида армян, Тезисы международной научной конференции, Геноцид как духовно-нравственное преступление против человечества, 23-24 октября, Москва, 2015, с.4-6.
378. Maßnahmen zur Vorbeugung von Genoziden im 21. Jahrhundert - Faktenanalysen und Zeitzeugenberichte, Berlin, 2015, 2 november,
379. (<http://aeae.eu/event/vortragsabend-vorbeugemasnahmen-gegen-die-genozidialen-verbrechen-im-21-jahrhundert-anhand-der-faktenanalyse-und-zeitzeugenberichte>).
380. Մտահոգ լրագրողի ուշագրավ ժողովածուն, Հասմիկ Գուլակյան, Զյուրացված դասեր, Երևան, 2015, էջ 5-6:
381. «Հայրենագրկում» եզրույթի իրավական ձևակերպման ամփոփեցությունը, Ցեղասպանության հանցագործության կանխարգելման և պատասխանատվության միջազգային իրավական հիմնախնդիրները, գիտաժողովի նյութեր, Երևան, 22 ապրիլի, 2015, էջ 33-43:
382. Արևմտյան Հայաստան՝ Երգիր (պատմություն և արդիական խնդիրներ), Տոհմիկ օր, ՀՕՄ-ի Թորոնթոյի (Կանադա), «Ուուբինա» մասնաճյուղ, տարեգիրք, Թորոնթ, 2015, 5 դեկտեմբեր, էջ 20-27:
383. Ցեղասպանություն և հայրենագրկում. ճանաչումից հատուցում (հոդվածների և հարցազրույցների ժողովածու), «Զանգակ – 97» հրատարակչություն, Երևան, 2015, 440 էջ:
384. At the Summit of Ararat-Masis, Fundamental Armenology, Issue 2, Yerevan, 2015, pp. 121-128.
385. From the History of the Kars Oblast (1878-1918), Fundamental Armenology, Issue 2, Yerevan, 2015, pp. 295-308.

## 2016

386. Հայոց պետականության զարգացման փուլերը, Հայոց նորագույն պետականության քառորդ դարը, գիտաժողովի ցեկուցումների դրույթներ, 2016 թ. հուլիսի 15, Երևան 2016, էջ 9-13:
387. Catastrophic Consequences of Demographic Policy of Ottoman Authorithes in Western Armenia, Fundamental Armenology, Issue 3, Yerevan, 2016, pp. 284-291.
388. Որպես նախաբան, Եղիկ ճերեմեան, Մեծն Մուրատ (Համբարձում Պոյաճեան), Երևան, 2016, էջ 9-11:
389. Էղիկ Գարեգինի Մինասյանի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ (համահեղինակ Յ. Գրիգորյանի և Վ. Հակոբյանի հետ), ՊԲՀ, 2016, թիվ 2, էջ 297-299:

390. Հայ ազգային-ազատագրական պայքարի քառուղիներում, Տոհմիկ օր՝ ձօնուած 20-րդ դարու հայ ազգի հերոսամարտերում, ՀՕՍ-ի Թորոնթոյի (Կանադա), «Ռութինա» մասնաճիթուղ, տարեգիրք, Թորոնթո, 2016, 3 դեկտեմբեր, էջ 19-22:
391. Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման գործընթացը և հատուցման հիմնախնդիրը, «Հայոց ցեղասպանություն – 100. Ճանանչումից՝ հատուցում», միջազգային գիտաժողովի գեկուցումներ, Երևան, 2016, «Գիտություն» հրատ., էջ 15-28:
392. Ա.Մելքոնյան, Է.Գևորգյան, Կ.Խաչատրյան, Յ.Հովսեփյան, Ա.Վիրաբյան, Է.Մինասյան, Հայոց պատմություն: 12-րդ դասարան, Նորագույն շրջան, հումանիտար հոսքի դասագիրք: Երկրորդ լրամշակված հրատարակություն, «Զանգակ» հրատ., Երևան., 2016, 320 էջ:
393. Ա.Մելքոնյան, Է.Գևորգյան, Յ.Հովսեփյան, Ա.Վիրաբյան, Է.Մինասյան, Ներածություն, Հայոց պատմություն: 12-րդ դասարան, Ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսքերի դասագիրք: Երկրորդ լրամշակված հրատարակություն, հեղինակ և խմբագիր, «Զանգակ» հրատ., Երևան, 2016, էջ 3-6:
394. The Truth eventually paves its Way (Bakour Karapetian, on the English edition of the Diary of the Massacre of Sumgait, 1988), Bakour Karapetian, Sumgait Diary – March 27- April 5, 1988, Yerevan, 2016, pp.3-5.
395. Мелконян А.А., Хачатрян К.Г., Армения, Российская историческая энциклопедия (соавтор К. Хачатрян), Москва 2016 т. 2, сс.12-16.
396. The Demographic Movements Observed in Akhalkalak District in the Last Decades of the 19th Century and in the Early 20th Century, Fundamental Armenology, Issue 2 (4), Yerevan, 2016, pp. 160-164.

## 2017

397. Հայոց պետականության պատմափուլերը, Հայոց նորագույն պետականության քառորդ դարը (գիտաժողովի գեկուցումների ժողովածու), Երևան, 2017, էջ 39-70:
398. Процесс международного признания Геноцида армян в контексте проблемы возмещения, Հայոց ցեղասպանությունը և հատուցման հիմնախնդիրը, միջազգային գիտաժողով, 22-23 նոյեմբերի 2016 թ., Երևան, 2017, էջ 32-41:
399. The Armenian Genocide: The Historical Background and Current Process of International Recognition and Condemnation, Fundamental Armenology, Issue 1 (5), Yerevan, 2017, pp. 129-134.
400. Կիրառական նշանակություն ունեցող գիտական հետազոտություն, Շիրակ Թորոսյան, Ծովային ելքի հիմնահարցը Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականությունում 1919-1920 թթ., Երևան, 2017, էջ 5-7:
401. Западная Армения в сфере экономических отношений Восток-Запад, Историко-культурное наследие Великого шелкового пути и продвижение туристской дестанции на Северном Кавказе, Материалы III международной научно-практической конференции, 5-7 октября 2017 года, Ставрополь, 2017, сс. 64-68.
402. The International Recognition Process of the Armenian Genocide in the Context of the Reparation Issue, The Armenian Genocide - History, Memory, Responsibility, International Conference, Bucharest, 13-14 October 2017, pp. 22-23.
403. Ժամանակի հրամայականը, Օտարազգի հայագետների ավանդը Հայաստանի հին և միջնադարյան պատմության ուսումնասիրության բնագավառում, միջազգային գիտաժողով, 28 հոկտեմբերի 2016, Երևան, 2017, էջ 5-7:
404. Նախիջևան. հավերժական հայրենիք և կենսատարածք, Տոհմիկ օր՝ ձօնուած Նախիջևանին և հինգ գաւառներուն, տարեգիրք, Թորոնթո, 2017, էջ 13-15:
405. About this Publication, Meline Anumyan, "Acknowledgment and Condemnation: the Trials of Young Turks in 1919-1921 and 1926", Antilias, 2017, pp. 7-9.

406. Некоторые аспекты процесса международного признания Геноцида армян, Геноцид как духовно-нравственное преступление против человечества, материалы международной научной конференции 23-24 октября 2015 г., Москва, 2017, сс. 41-48.
407. Հայոց պատմության նոր պարբերացման խնդիրները, Հայագիտության հարցեր, թիվ 3 (12), Երևան, 2017, էջ 199-203:

### 2018

408. Մելքոնյան Աշոտ, Հայոց պատմություն (համառոտ ակնարկ), Երևան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, 2018, 402 էջ:
409. Հայոց պատմության ակնարկներ (հնագույն ժամանակներից մինչև XX դարի վերջը), ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ հրատ., Ե., 2018, 412 էջ:
410. 1919 թ. մայիսի 28-ի միացեալ Հայաստանի հոչակագիրի դերը հայութեան հատուածական մտածողութեան յաղթահարման գործում, Հայաստանի Հանրապետութեան 100-ամեակ, Ազգակ (բացառիկ), Պեյրութ, 28 մայիս, 2018, էջ 28-33:
411. Հայկական ինքնութեան ձեւառուման ու զարգացման պատմափուլերը, Սփիտք եւ ինքնութիւն, Անթիլիաս, 2018, էջ 49-62:
412. Ղուկաս Ինձիճյանի ավանդը Հայաստանի պատմական աշխարհագրության և ժողովրդագրության ուսումնասիրության բնագավառում, Վենետիկի Միիթարյան միաբանություն, միջազգային գիտաժողով, գեկուցումների ժողովածու, Երևան, 2018, էջ 24-36:
413. Արքայական եւ ազնուականական տոհմերի դերը Հայոց պատմութեան մէջ, Տոհմիկ օր. Հայոց փառք՝ նուիրուած Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան 100-ամեակին, ձօնուած՝ Հայոց թագաւորական տոհմերուն, տարեգիրք, Թորոնթօ, 2018, էջ 14-20:
414. 1918–1920 թթ. Հայաստանի Հանրապետության հոչակման և կայացման պատմական նշանակությունը (պատմություն և արդիական խնդիրներ), «Հայաստանի հանրապետություն-100», միջազգային գիտաժողովի գեկուցումների ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ, 2018, էջ 47-68:
415. Ժողովրդագրական իրավիճակը Երևանում 19-րդ դարի առաջին երեսնամյակին, Երևան 5, Գիտական հոդվածների ժողովածու, Ե., 2018, էջ 90-102:
416. Արևելյան Հայաստանի վարչաքաղաքական կենտրոն Երևանը 19-րդ դարի առաջին քառորդին, Երևանի պատմությունը, Եր., 2018, էջ 131-149:
417. Զավախիրի հիմնահարցը հայ-վրացական հարաբերությունների համատեքստում (1918 թ. մայիս - 1919 թ. հունվար), Հայաստանի Հանրապետության պատմության դասերը 1918-1920 թթ., «Վեմ» համահայկական հանդես, թեմատիկ համար, թիվ 4 (64), 2018, հոկտեմբեր-դեկտեմբեր, էջ 133-147:
418. Историко-политическое значение монографии академика Сергея Амбарцумяна в свете 30-летия Аргахского движения, С.А.Амбарцумян, Три года на пределе любви и смерти, Ереван, 2018, с. 3-5.
419. Sytuacja demograficzna w Erewaniu w pierwszej ćwierci XIX w., w Sieci Historii – [miesięcznik zwycięskiej historii Polski](#), no. 9 (64), s. 64-66.
420. The International Recognition Process of the Armenian Genocide in the Context of the Problem of Reparation Issue, Yerevan, Fundamental armenology, Issue 1(7), 2018, pp. 69-73 [http://www.fundamentalarmenology.am/datas/issues/ISSUE-1-\(7\)-2018.pdf](http://www.fundamentalarmenology.am/datas/issues/ISSUE-1-(7)-2018.pdf).
421. Le contexte extérieur de la République d'Arménie (1918–1920), Cent ans après le Front de l'Est L'Arménie et Levant entre guerres et paix, colloque international, Lyon, 2018, 9-10 nov., pp. 7-8.
422. Melkonyan A.A., Karapetyan A., The Selective Works by the Scholar Who Used to Go Deep in History, Yerevan, “Journal of Armenian studies”, № 2 (17), 2018, pp. 226–229.
423. The Historical Significance of the Proclamation and Formation of the Republic of Armenia 1918–1920, Yerevan, “Journal of Armenian studies”, № 3 (18), 2018, pp. 32-42.
424. Հայոց պետականության վերածննդի 100 էջերը, Երևան, 2018, էջ 1: